

migravit ad Dominum, ortus in civitate Samariæ Sichem, seu Neapoli Flavia, philosophus Platonius, duplici pro christianis apologia, confutatione Tryphonis Judæi, et Oratione parænetica ad Græcos, magnum sibi nomen comparavit, atque immerito dicitur a Sandio et Episcopo negasse Verbi divinitatem¹.

Pugnavit contra hæreses, præsertim valentinianam, egregio opere *S. Irenæus*, Polycarpi discipulus et episcopus lugdunensis, qui in persecutione Severi martyrii retulit palmam anno 292. Græce scripsit, non ut Erasmus putavit, latine, eumque Tertulianus contra Valent., cap. v, fuisse testatur « doctrinam omnium accuratissimum exploratorum². »

Grassante persecutione, apologetica scripta pro christiana religione ediderunt *Melito Sardinus* anno 170, *Tatianus*, *Syrus* sophista et orator anno 172, *Athenagoras*, philosophiæ platonice sectator, circa annum 169, *Theophilus Antiochenus*, eodem anno ad Christum conversus, atque Hermogenis et Marcionis accerrimus insectator, *Apollinaris* Hieropolitanus, cujus libros commemorat libro IV, cap. xxvii, Eusebius, quique per eadem tempora floruit, M. Aurelio et L. Vero imperantibus, et *Aristides* et *Quadratus*, de quibus hoc unum scimus, apologias obtulisse imperatori Hadriano, qui Trajano, ut paulo infra dicemus, successit.

Inter cæteros claruit imperante Severo et vergente hoc sæculo ad finem *Tit. Fl.*, *Clemens* Alexandrinus, discipulus Panteni et præceptor Origenis, ac presbyter, non episcopus³, a

¹ *Justinus* cum Crescentio, philosopho cynico, de religione certavit.

² Qui Patrum traditionibus bellum indicunt, ut Dallæus, Barbeyrac, Clericus, Buddæus, alii, in priorum sæculorum scriptoribus adnotant, absurda platonice philosophiæ, assertum angelorum cum mulieribus concubitus, regnum millenariorum, erroresque hujuscemodi, idque ad illorum elevandam auctoritatem, sed perperam; neque enim in quæstiunculis, in quibus discrepant, sed in doctrina, cui catholici dogmatis fundamenta nituntur, eorum consensionem plurimum valere affirmamus. Lege Canum lib. VII *De locis theologicis*.

³ Episcopum tamen ac præsulē dixit Jacobus Gaddius, tom. I, pagina 128; et Christianus Lupus, *Dissert. præliminari in canones nicænos*, cap. x, tradit antiquam fuisse alexandrinæ Ecclesiæ consuetudinem,

multis *christianæ antiquitatis Varro* appellatus. Laudantur Clementis Protrepticum ad gentes, libri tres *Pædagogi* et *Stromatum* octo. Reliqua ejus opera perierunt. Inexhaustæ doctrinæ et sacræ atque exoticæ eruditionis copia mirifice fuisse præditum, asserunt omnes, maxime Cyrillus Alexandrinus, lib. X *Contra Julianum*, et Eusebius, lib. II *De præparat. evang.*, necnon Hieronymus, *De script. eccles.*¹.

Floruerunt eodem sæculo alii percelebres, quos memorasse sat erit; nimirum *Abercius* Hierapolitanus, in cujus libro *De disciplina* apostolicum fulsisse spiritum affirmat Baronius ad an. 163, n. 15; *Dionysius*, episcopus Corinthiorum, martyrium perpassus circa annum 170, cujus epistolas laudat, lib. IV, cap. xxiii, Eusebius; *Hegesippus* ex Judæo christianus, qui obiit imperante Commodo; ejus libri de martyrio Jacobi, fratris Domini, et Simeonis, Cleophæ filii, aliique de jerosolymitana Ecclesia et de sectis judaicis etiamnum extant. *Musanus* encratitarum ac *Modestus* marcionitarum profligator, qui ambo vivebant an. 176; *Miltiades* rhetor, qui floruit circa annum 180, dictus a Tertulliano *Ecclesiarum sophista*; *Asterius Urbanus*, insectator montanistarum, de quo Eusebius lib. V, cap. xvi; *Serapion* Antiochenus, eorumdem hæreticorum debellator et hostis; *Theophilus* Cæsareensis, qui de die celebrandi Paschatis scribebat anno 196; *Maximus*, qui adversus Marcionem disputavit de origine mali, laudatus ab Eusebio, lib. VII *Præp. evang.*,

abrogatam tamen ab Heracla patriarcha, ut omnes presbyteri episcopali consecratione decorarentur; cujus consuetudinis profert congruam quoque rationem. Sedit Heraclas III sæculo et Clemente e vivis sublato.

¹ Addendus *Aquila* Ponticus, appellatus a Hieronymo *proselytus et contentiosus interpres*, alicubi tamen laudatus, *Aristo Pellæus* Palæstinus, auctor dissertationis *Jasonis* et *Papisci*, et *Pantenus*, quem Clemens Alexandrinus ejus, ut diximus, auditor appellavit *Apim Siculam*. Item *Agrippa Castor*, debellator Basilidis, laudatus a Hieronymo in Catalogo, *Papias*, hierapolitanus episcopus, Chiliastarum auctor, *Philippus*, cretensis antistes, Marcionis confutator, *Apollonius*, senator romanus, qui scripto et sanguine pro fide Christi certavit, *Polycrates* Ephesinus Quartadecimanus, *Athenogenes*, clarus doctrina ac martyrio, *Rhodon* Asianus, Marcionis impugnator, de quo Nicephorus post Eusebium et Hieronymum, *Heraclitus*, qui Commentarios edidit in Epistolas Pauli, et *Candidus*, qui scripsit in *Hexameron*, pariter ab Eusebio et a S. Hieronymo laudati.

cap. xxii; male autem ab Huetio in *Appendice ad Origenian.* ad ætatem Constantini Magni detrusus.

Commemorandus demum foret *Tertullianus*, sed quoniam dicitur vita functus circa annum 220, opportunius videtur de illo in historia proximi sæculi pertractare.

CAPUT V.

DE ROMANIS IMPERATORIBUS ET DE VIRIS CORONATIS MARTYRIO
ET SANCTITATE CONSPICUIS.

M. Ulpius *Trajanus*, qui anno Ch. 98 successit *Nervæ*, ineunte secundo sæculo, moderabatur imperium, fato functus in urbe Ciliciæ Salinunte, *Q. Nigro* et *Vipsanio Aproniano* *coss.*, anno 117, die 10 augusti. Tertiam excitavit in christianos persecutionem anno 107, et anilis est fabula, illius animam precibus S. Gregorii Magni fuisse ab inferis liberatam¹. In ea persecutione affixus cruci *Simeon*, Jerosolymorum episcopus, citato anno 107, ætatis suæ 120. De Ignatio diximus præced. cap. Combustæ Antiochiæ mulieres quinque, earumque cineres permixti metallis, ex quibus conflati fuerunt in thermarum usum lebetes. Passi tum *Cæsarius* diaconus et *Julianus* presbyter Tarracinae, in Portu romano *Hyacinthus*, Heliopoli *Eudocia*, Edessæ episcopus *Barsimæus* ac *Sarbelius*, et *Barbea* ejus soror. Romæ *Victorinus*, episcopus Amiterni, et *Romulus*, aulæ ipsius *Trajani* præfectus².

¹ Tametsi anno 402, Plinio in Bithynia proconsuli, Trajanus edixerit christianos non esse inquirendos, jussit tamen accusatos puniri, quod hostibus magnam præbuit occasionem nocendi.

² Obierunt circa hæc tempora *Titus*, discipulus Pauli, et *Marcus* adolescens sub Antonino; *Alexander* item martyr, quorum inscriptiones profert in Itinere italico Cl. Mabillonius. *Innumeros cineres sanctorum* celebrat hymno xi, *Ἐπὶ στερ.* ad Valerianum Prudentius: ac plures refellunt *Dodwellum* adstruentem dissert. xi Cyprianica martyrum paucitatem. Imperante Trajano, Barcochebas, dux Judæorum, qui se Messiam esse jactabat, exquisitis suppliciis plurimos christianos necavit. Inter martyres recensent quoque Martyrologia *Antistium* Macedonem, *Phocam* episcopum Synopis in Ponto, *Maronem* sociosque, *Eustachium* cum *Theopista* conjugæ ac liberis, *Eutropium* episcopum Xanthi, cæterosque sub Trajano interfectos.

Post Trajanum indeptus imperium *Ælius Hadrianus*, hispanus genere, opera Plotinæ uxoris ejusdem Cæsaris, quæ illius capta erat amore, principis adoptionem mentitus, rempublicamque rexit usque ad annum 138, quo hydrope et sanguinis effusione tabescens, obiit apud Bajas, Campaniæ oppidum, 6 idus julias, *Camerino* et *Magno* *coss.*, et ejus cineres urna aurea reconditi sunt in Urbe ad pontem *Ælium*¹. Quamvis autem sub imperio Hadriani persecutio aliquantulum remitteretur, perpassi tamen martyrium sunt prælaudati romani pontifices *Evaristus* et *Alexander*², *Justinus* et *Publius*, atheniensis episcopus, *Marius* dux militum, *Faustinus* presbyter et *Jovita* diaconus, *Sabina*, nobilissima matrona romana, a *Seraphia*, virgine, christianæ fidei instituta præceptis, *Symphorosa* cum septem filiis, et *Getulio* viro atque *Amantio* fratre, ipsius Hadriani tribunis, aliique plurimi, quorum nomina in libro vitæ inveniuntur descripta.

Adoptaverat Hadrianus *Antoninum Pium*, filium Annii Veri, fratris Sabinæ uxoris suæ, atque is extincto imperatore successit, imperavitque ultra annos 22; abreptus placida morte, somno simillima, anno 161, die 7 martii, *coss. M. Aurel. Antonino III* et *L. Ælio Commodo*³. A cæde christianorum penitus Antoninus non abstinuisse, evincitur ex inscriptione

¹ Hadrianum instante morte fecisse, Spartianus inquit, hosce versus:
Animula, vagula, blandula,
Hospes comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca?
Pallidula, rigida, nudula,
Nec, ut soles, dabis jocos?

Paraverat sibi tumulum ex Pario lapide, quoniam mausolæum Augusti oppletum erat. Ubi moles illa Hadriani extat modo arx S. Angeli.

² *Alexandrum*, cum duobus presbyteris *Eventio* et *Theodulo*, passum sub Aureliano, acta quædam testantur. Intellige Aurelianum comitem et judicem, non *Aurelianum* imperatorem, ut legitur in quibusdam exemplaribus Usuardi. Passus circa hæc tempora *Onesimus*, Pauli discipulus.

³ *Antoninus Pius* ab anno 138 usque ad annum 161 tenuit imperium, eique suffectus *M. Aurelius Antoninus*, qui imperavit usque ad annum 180. Interea tamen ab anno 161 usque ad annum 169 rempublicam administravit etiam *Lucius Verus*, quem M. Aurelius adscivit in consortium imperii. Primum duorum simul imperantium exemplum.

Alexandri mart., reperta in cœmeterio Callisti, et ex Actis *S. Felicitatis* et septem filiorum, quos nolentes idolis sacrificare, vario pœnarum genere affecit.

Sed crudelius sæviit gentilium furor, imperium moderante *M. Aurelio Antonino Vero*. Is, qui Pii gener erat, vir nempe *Valeriæ Faustinae*, ejus filia, principatum exercuit usque ad annum 180, quo anno interiit apud Vindobonam, nunc Viam Austriae, 16 die martii, *Fulvio Bruttio II* et *Quintilio Candiano* *coss.* Exhorta hoc Cæsare IV Ecclesiae persecutio, anno 162, in qua sepeliendis martyribus, alendisque pauperibus pietatem exercere *Pastor*, presbyter R. E., et *Pudentiana* atque *Praxedes* virgines. Præter Justinum romanosque pontifices Pium, Anicetum et Soterem, superius laudatos, martyrii palmam sub M. Aurelio consecuti fuerunt circa an. 167, duodecim Philadelphienses, Smyrnæ *Pionius*, Pergami *Parpus*, *Papulus* et *Agathonica*, martyres lugdunenses 48, anno 177, quorum cineres projectos in Rhodanum scribit Augustinus in lib. *De cura gerenda pro mortuis*, num. 8, Augustoduni *Symphorianus Hermias* in Ponto, Atinæ *Julianus Pontianus* Spoleti, in Sardinia *Potitus*, Lugduni *Epipodius* et *Alexander*, Apameæ in Phrygia *Alexander* alter et *Caius*, Cabilone *Marcellus*, Trinurtii *Valerianus*, Sidotece *Andochius*, *Thirsius* et *Felix*, Mediolani *Gervasius* et *Protasius*, Vesuntii *Ferreolus* presbyter cum *Ferrutio* diacono, Valentia Allobrogum *Felix* presbyter, cum diaconis *Fortunato* et *Achilleo*, Divinione *Benignus*, Sagaris *Laodiceæ*, Heracleæ *Glyceria*, quos ex ingenti martyrum numero sufficiat commemorasse¹. M. Aurelio cum Quadis ultra Danubium bellum gerente et siti premente exercitum, christianorum militum precibus e cœlo prodigiosum cecidisse imbrem, et hostes fulminibus in fugam versos,

¹ Apud Eusebium, lib. IV, cap. 1, inter martyres lugdunenses commemorantur *Maturus* neophytus, *Attalus* Pergamenus, *Blandina* et *Bibliades*, *Ponticus* adolescens et *Pholinus* episcopus, major nonagenario. Ex illo capite constat gentiles objecisse christianis thyesteas cœnas et incestos Cœdipi concubitus.

Eusebius, lib. V, cap. v, aliique scriptores posterorum memoriae tradiderunt¹.

Regnavit post M. Aurelium *L. Aurelius Commodus*, ejus filius, *Marciae* concubinae insidiis præsentissimo hausto veneno, dum illud evomeret, a *Narcisso* palæstrita suffocatus pridie kal. januaris anno 192, ipso *Augusto VII* et *P. Helvio Pertinace II* *coss.*². Tranquillior fuit sub hoc principe status Ecclesiae; tametsi anno 185 juxta Ruinartium capitali sententia damnatus sit *Apollonius*, ordinis senatorii, a proprio servo delatus *Perenni*, præfecto.

Arripuit extincto Commodo imperium *P. Helvius Pertinax*, ex civitate Alba Pompeia, in Gallia Cisalpina ad Tanarum sita; sed *Pertinace* interfecto, cum vix dies 88 imperasset, anno 193, die 28 martii, imperium a prætorianis pecuniæ pollicitatione, armorumque vi occupavit *M. Didius Severus Julianus*, *Mediolanensis*, qui tamen promissorum immemor, a gregario milite trucidatus fuit eodem anno 193, kalendis junii, *Q. Sosio* et *Julio Erutio* *coss.*

Renunciatus ab ea die imperator *L. Septimius Severus Pertinax*, interim *Pescenio Nigro* in Syria et *Clodio Alvino* in Britannia, imperii sibi arrogantibus auctoritatem; quorum

¹ Hanc pluviam gentiles diis suis referebant acceptam, ut constat ex nummis, ex sculpta in columna Antonini imagine *Jovis Pluvii*. Vide citato loco Eusebium et adnotationes Valesii. Ven. Baronius plura ad annum 176. De nomine legionis *fulmineæ*, seu *fulminatricis*, quo designantur illi milites, complures adversantur Eusebio.

² *Commodus* uxorem habuit *Crispinam*, *Quincti* filiam, concubinas autem CCC. Appellatus fuit *Cæsar* anno Ch. 166, et anno proximo *Augustus*. Sororem *Lucillam* occidit, quæstionem exercente *Perenne*. Perstringit illius vitia *Lampridius*. Sprevisse prudentum consilia scribit *Herodianus*. Christianis pepercisse fertur ob preces concubinae suæ *Marciae*. Latam ab eo legem adversus delatores christianorum, punitumque fractis crucibus accusatorem *Apollonii* martyris, tradit Eusebius lib. V, cap. XXI, Cæterum de M. Aur. Antonino, cognomento philosopho, Commodi patre, ita *Ausonius* :

Successore suo moriens, sed principe pravo,
Hoc solo patriæ, quod genuit, nocuit.

Julius Capitolinus Commodum ex illegitimo concubitu natum putat. Fuit enim *Faustina* ejus mater, adulteriis infamis.

unum apud Antiochiam proximo anno 194 Severus superavit, alterum vero sibi conciliare studuit, oblata Cæsaris dignitate¹. Movit Severus adversus Ecclesiam persecutionem V, de qua proximo sæculo tertio.

CAPUT VI.

QUENAM SECUNDO VERTENTE SÆCULO FUERINT ECCLESIE
DOCTRINA AC DISCIPLINA.

Eadem semper, et invariabilis fuit doctrina Ecclesiæ, sed pro temporum opportunitate juxta apostolorum traditiones majori in lumine collocata. Ipsæ traditiones, quas semper negarunt heterodoxi, a romana Sede repetendas lib. III, cap. II et III, demonstrat adversus valentinianos S. Irenæus. Is aliique Patres in dogmate Trinitatis convenere, atque de iis evulsi et eradicati sunt cuncti recentiorum hæreticorum scrupuli. Nævi quidam in PP. scriptis notati labefactare nequeunt fidem communi consensu firmatam. Celebrandum Pascha die dominico, non luna 14, statuta pontificum et hujus sæculi concilia demonstrant. Adventus Polycarpi ab Asiaticis pro ea quæstione missi Romam ad Anicetum et legatio Irenæi ad Eleutherum, nomine martyrum lugdunensium, docent servandam esse cum Ecclesia romana unionem et majores causas ad Sedem apostolicam referendas. Martyrum cultus, sanctorum gloria, parœciarum institutio et ecclesiastica hierarchia habent ex historia secundi sæculi locupletissima testimonia. Sanctificatio item diei solis et fidelium conventus ad agendam synaxim eodem sæculo enituit.

Quantum attinet ad disciplinam, didicimus ex Justino collec-

¹ Severus parentes habuit Marcum Getam et Fulviam Piam. Cognominatus est *Pertinax*, in honorem Helvii Pertinacis trucidati a Didio Juliano. Ante imperium militari sorte obtinuerat quæsturam bœticam, tum Sardiniam, postea legationem proconsulis Africæ, deinde creatus tribunus plebis et lugdunensis provinciæ legatus. Salutatus est imperator apud Carnutum a legionibus germanicis. Lege Ælium Sapartianum. Dicitur solus ex Afris ad imperium evectus, unde Ausonius,

Punica origo illi, sed qui virtute probaret,
Non obstare locum cum valet ingenium.

tis aliqua in domo, tanquam in templo fidelibus, illic commentaria apostolorum cum aliis divinis libris fuisse lecta, habitum sacerdotis sermonem, oblatam deinde Eucharistiam. Hæc etiam laicis sub utraque specie fuit administrata, et lactentibus ori infusa divini poculi pars exigua. Sævientibus persecutionibus data in laicorum manus ad proprios ferenda lares. Baptizandi ter in aquam in Trinitatis nomine nudi immergebantur. Adhibitas cæremonias exorcismi, insufflationis, inunctionis et impositionis manuum sacerdotis baptismum administrantis, scripta Patrum declarant. Mel quoque et lac degustandum tradebatur baptizatis ad spiritualem natiuitatem, morumque simplicitatem et innocentiam significandam. Fideles diebus dominicis stantes orabant, ac ut plurimum facie ad Orientem conversa¹.

APPENDIX.

DE EXTERNIS REBUS.

Anno 101, *Trajanus* Decebalum, Dacorum regem, bello vicit. 102, Dacia in provinciam redacta, devicti Arabes, impositus pons Danubio. 103, actus a Trajano de Dacis triumphus. 104, alimenta ab imperatore 5000 pueris italis assignata. 105, ædificatus a Trajano portus Anconæ. 106, secundo Dacico bello *Decebalus* sibi mortem conscivit. 107, aquæ Martiæ ductus 23 milliariorum spatio reffecti. 108, *Adrianus*, Pannoniæ proprætor, repressit Sarmatas. 109, instaurata *Via Appia* a porta Urbis Capena ad Capuam usque, atque inde Brundisium.

¹ Tempa secundo sæculo peculiaribus in locis constructa. Talia fuere distributi ab Evaristo Tituli. Inter istos domus Euprepia. Dicata a Pio successore Hygini Ecclesia in Thermis Novati. Enituit illic Praxedis virginis pietas. Est eadem sacra ædes perantiquus *Pastoris* titulus. Reliquos alibi descripsimus. Septem diaconis ad curam pauperum gerendam commissæ Urbis regiones; qui propterea appellati sunt *Regionarii*. Ex Ignatii martyris epistolis accepimus ratam non fuisse sine episcopo Eucharistiam, hujusque oblationem. Baptismum item ab illo, aut ejus saltem nutu, administrandum. Inde et *hierarchiam*, ordinesque sacrorum ministrorum didicimus, et episcoporum præsertim a presbyteris distinctionem.